

Anna Sygnarska

**Dramaty Tadeusza Micińskiego na scenach polskich
w latach 1944-1989**

STRESZCZENIE

Rozprawa ma na celu opis i analizę inscenizacji dramatów Tadeusza Micińskiego w latach 1944-1989 na scenach polskich teatrów.

Przyjęty zakres chronologiczny pozwala szczegółowo omówić zetknięcie metafizycznych utworów Micińskiego z realiami Polski Ludowej, a przede wszystkim z działaniami cenzury prewencyjnej. Zakres tematyczny ograniczony do teatrów repertuarowych umożliwia prześledzenie procesu tworzenia kolejnych spektakli w państwowych teatrach podlegających w pełni obostrzeniom urzędu kontroli. Wyznaczony w ten sposób przedział obejmuje realizacje sceniczne trzech tekstów *W mrokach złotego pałacu* czyli *Bazylissa Teofanu*, *Książę Patiomkin* i *Termopile polskie. Misterium na tle życia i śmierci księcia Józefa Poniatowskiego*.

Punktem wyjścia dla dalszych rozważań jest zarys problematyki i konstrukcji wspomnianych powyżej dramatów. Specyficzne trudności w przełożeniu tych utworów na język teatru związane są ze skomplikowaniem w doborze tematyki. Silny wpływ teoretycznych rozważań pisarza dotyczących koncepcji lucyferyzmu chrystusowego i „Życia Nowego”, widoczny w całej jego twórczości, dodatkowo problematyzuje mnogość wątków, odwołań do wydarzeń historycznych, rozmaitych mitów, wierzeń i systemów myślowych oraz idei społecznych.

Wprowadzenie do zasadniczej części pracy stanowi skrótowe omówienie inscenizacji z lat 1896-1944. Zestawienie to przypomina o problemie „niesceniczości”, jaki miał bezpośredni wpływ na znikomą ilość realizacji autorskich dramatów Micińskiego. Przywołanie planów na inscenizację *Bazylissy Teofanu* i *Kniazia Patiomkina* w Dwudziestoleciu Międzywojennym (1918-1939) pokazuje jak istotne i nowatorskie były ówczesnie te dramaty. Twórcy teatralni zamierzający wystawić te utwory chcieli włączyć je na trwałe do obiegu teatralnego.

Główny rozdział zawiera rekonstrukcję dziewięciu spektakli z lat 1944-1989 przygotowaną w oparciu o zachowane dokumenty i archiwalia. Opis przedstawienia rozpoczyna każdorazowo ustalenie warstwy intencjonalnej spektaklu. Istotne jest wskazanie

inspiracji twórców teatralnych i ich wzajemnych relacji, które doprowadziły do wystawienia dramatów Micińskiego.

Analiza porównawcza dostępnych egzemplarzy scenicznych z dramatami wyznacza obszary tematyczne, którym kierowali się autor adaptacji i reżyser przy tworzeniu danego spektaklu. Ponadto pozwala ustalić metody przekładu oryginalnej filozofii i problematyki utworów na język teatralny. Zachowane projekty, zdjęcia i dokumenty dotyczące poszczególnych elementów spektaklu, czyli scenografii, muzyki i oświetlenia pozwalają na odtworzenie jego wizualnej strony. Opis gry aktorskiej wskazuje na podejście twórców teatralnych do kreacji bohaterów Micińskiego na scenie. Odzwierciedla możliwości interpretacji trudnego, poetyckiego języka dramatów.

Konkluzje zawarte w recenzjach teatralnych, wywiadach i wspomnieniach twórców służą odtworzeniu recepcji poszczególnych spektakli. Niezwykle istotny komponent tych spostrzeżeń stanowi uwzględnienie w opisie przedstawień sytuacji społeczno-politycznej kraju. Ustrój PRL i wydarzenia z okresu 1944-1989 miały zasadniczy wpływ na wygląd i przebieg spektakli. Niejednokrotnie to okoliczności towarzyszące decydowały o odbiorze spektaklu. Zaakcentowanie niektórych wydarzeń i towarzyszących im nastrojów społecznych oraz sytuacji ekonomicznej kraju pozwoli na jeszcze dokładniejsze umiejscowienie wybranych spektakli na tle tendencji panujących w teatrze polskim. Uwzględnienie życia teatralnego i kulturalnego Polski będzie stanowić kontekst dla omawianych przedstawień. Dzięki temu będzie możliwe ustalenie miejsca wybranych przedstawień na tle zmiennych nurtów i tendencji w polskiej sztuce teatralnej.

Rozpatrywanie dzieła teatralnego nie tylko z perspektywy estetycznej, ale również w związku ówczesnymi realiami pozwala na ustalenie miejsca omawianych realizacji w historii teatru polskiego. Rezonans, jaki wywoływały prezentowane na scenach teatralnych dramaty Micińskiego, pełne odniesień do historii narodu polskiego, przypomina o konieczności przyjmowania rozmaitych perspektywach dla kolejnych odczytań tych utworów.

Omawiane inscenizacje poczyniły od miejsca ich prezentacji, poprzez ich konstrukcję i skończywszy na odbiorze były wyrazem swoich własnych czasów. Wpisują się w żywotne ówczesne tendencje teatru poetyckiego, teatru aluzji i teatru odkryć repertuarowych, który był wypełnieniem luki jaką stanowiła nieadekwatna do zapotrzebowań jakość i ilość tekstów, które można było w ówczesnych warunkach realizować. Stanowią trwałe elementy historii teatru polskiego z lat 1944-1989.